

Академик Драгољуб Живојиновић о Првом светском рату: Аустроугарска не би никад напала да иза ње није стајала Немачка и њене гаранције. Нико неће да каже да српска влада није имала план за Солунски фронт.

Србија нема никакве одговорности за избијање Првог светског рата, изричит је академик Драгољуб Живојиновић, ауторитет за ово раздобље српске и европске историје XX века, а своје речи поткрепљује и чињеницом да су са оваквом оценом беспоговорно били сагласни и сви учесници недавног научног скупа Срби и Први светски рат у САНУ.

Превладало је мишљење, наглашава проф. Живојиновић, који је био и председник Организационог одбора поменутог скупа, да је највећа кривица за избијање светског рата на Немачкој и Аустроугарској. Оне су биле подстрекачи сукоба, оне су хтеле да униште Србију и преко Србије, како се тада говорило, пређу Балкан и изађу на Блиски исток, јер је Немачкој требало гориво за њену растућу индустрију.

Три највише научне установе у Срба - САНУ, Академија наука и умјетности РС и Матица српска - организовале су међународни скуп „с циљем да се обележи да је Србија била фактор у светском рату, да је због тога и нападана и хваљена, оптуживана и брањена“.

- Требало је утврдити шта је права истина, шта се у томе заиста може сматрати веродостојним. Поготово што знатан део западне историографије сматра да је наша историографија пристрасна, националистички обојена жељом да одбрани Србију од оптужби. Успели смо у намери да то буде истински скуп научника који се неће бавити политиком, већ искључиво науком - истиче Живојиновић. - Интересовала су нас само најновија сазнања и интерпретације, ревизионизам који се појављује у европској историографији, да ли аутори који тако пишу објективно пишу или манипулишу фактима.

*** Какве сте одговоре добили на та питања?**

- Од десетак истакнутих британских, француских, немачких, аустријских, италијанских историчара који се баве проблемом Великог рата, поред историчара из Русије, Чешке, Пољске и наших балканских суседа, Грчке и Бугарске, и домаћих истраживача добили смо највећи део одговора које смо и могли очекивати.

Аустроугарска не би никад напала Србију, то сви кажу, да иза ње није стајала Немачка и њене гаранције да ће она ступити на сцену уколико то буде потребно. То се показало потребним, јер је њена армија била поражена у неколико одсудних битака 1914. године на територији Србије. Сви су указивали да Србија није имала ни снагу ни вољу да предузме било шта што би могло да изазове Монархију да је нападне и крене у офанзиву против ње.

*** Историчари веле да је она била само инструмент напада?**

- Већина учесника се сагласила да је Србија практично испуњавала све услове које јој је Аустроугарска ултиматумом наметнула. Едвард Греј, енглески државни секретар, на пример, рекао је: „Па какво је то чудо, Србија је прихватила све захтеве, шта ми још од ње тражимо“. То исто је рекао и амерички председник, који је издалека посматрао шта се збива. И немачки кајзер је, иако један од најратоборнијих, видевши одговор српске владе, приметио да нема разлога за рат.

То нам је рекао енглески историчар Џон Рол, који је највећи ауторитет, писац тротомне биографије Вилхелма II. И други су то потврдили, а за нас је било најмеродавније да је професор Рол то рекао.

*** И поред тога уследио је рат...**

- Аустроугарска је рачунала да ће ослабљену Србију лако савладати. Покушај да се

предузме локални рат добио је подршку Ватикана, Ватикан се залагао за рат, али показало се да такав рат није био могућ. Русија није дозволила да се толико надмоћна Аустроугарска обрачуна са Србијом и сруши све оно што је она створила у једанаест година владавине Петра I Карађорђевића.

* Двојна монархија је у том локалном рату промашила?

- Морам рећи да су све европске владе, и сви европски државници промашили, јер су сви оцењивали да ће рат бити завршен до краја године. Нико није предвиђао да ће рат трајати дуже од четири године. А како се он продужавао, требало је придобити нове савезнике, неутралне земље, међу којима су биле Италија, Румунија, Бугарска, Турска. Велике силе увек настоје да се неко бори и ратује за њих, не желе да подносе жртве на неком терену који њих превише не занима. И почели су да им нуде у накнаду велике територије.

Енглези и Французи су дали Италији територије које је она некако сматрала својима, без обзира на то да ли су оне биле њене или нису (северна јадранска обала, делови Албаније, острва на средњем Јадрану, Истра, Тирол), Немци су најпре придобили Турску, а затим Бугарску, која је била огорчена, увређена и понижена што је изгубила Други балкански рат и територије за које је сматрала да ће бити њене. Бугарски краљ је оберучке прихватио Вилхелмову понуду - зајам од пет милиона немачких марака, Македонију и делове источне Србије.

* Србији у том тренутку није преостало ништа друго него...?

- Да нападне Бугарску. Ту је, по мом дубоком уверењу, учињена грешка. Ја сам у „Невољним ратницима“ написао да је српска врховна команда предлагала, када је сазнала да је Бугарска потписала уговор са Немачком и да ће добити поменуте територије, да се нападне док је њена војска још била у процесу мобилизације и тако сачува моравску железницу. Пашићаве влада је оклевала, због претњи из Лондона да су Србија и Русија својом тврдоглавошћу криве што је Бугарска ушла у рат на страни Централних сила. Енглеска је, међутим, користећи сва могућа средства и новац настојала да придобије Бугарску и осујети план српске војне команде.

*** И уследила је трагедија, у науци је то табу тема.**

- Нико неће да каже да српска влада, српска врховна команда, није имала никакав план за Солунски фронт, никакво решење које би уследило после напада Централних сила. Војвода Мишић је предлагао да се прихвати последња битка на Косову, па ком опанци ком обојци. Регент Александар није то дозволио. Војвода Путник је предлагао да се потпише примирје да не би страдало становништво. Када су се већ нашли у тој ситуацији, Александар и Пашић су схватили да капитулација Србије значи и њен крај.

*** Шта би то конкретно значило?**

- Била би претворена у нечију провинцију. То се догодило Црној Гори када је краљ Никола наредио да се војска распусти и да се положи оружје. Регент Александар и Пашић су с краљем разговарали на Цетињу 20. децембра 1914. и он их је убеђивао да две земље треба да се заједнички повуку из рата и потпишу примирје. Ни Александар ни Пашић то нису хтели да прихвате и тиме су спасли Србију. Јер, савезницима не треба савезник само по имену, него онај који ће да се бори и који је спреман да гине за њих. Када је црногорски краљ положио оружје и распустио војску, он је за савезнике био издајца. Више ни Русија није могла да га заштити.

*** Четрнаесте године били смо у безнадежном положају, век касније као да нам се историја понавља, плутамо између Русије и Берлина?**

- Србија је још увек у недефинисаном положају, нисмо више хомогена држава. У овом сукобу великих сила наши политичари покушавају да играју као што се то чинило у време Хладног рата. Тешко да то може да прође. Та времена су прошла, Тито је искористио прилику која му се пружила и ми смо преживели и лепо живели док нас је Америка хранила, наоружавала, опремала војску... Сад смо у неугодној ситуацији, покушавамо да

се спасемо. Странци траже да продамо и ЕПС, „Телеком“...

*** Запад је распарчао српски етнички простор, тежи да то учини и с Русијом. То је процес дугог трајања?**

- Западна штампа и јавно мњење, западни политичари још у XVIII и XIX веку ширили су русофобију, из страха да ће Русија доћи на Балкан, угрозити Османско царство и изаћи на Средоземље. Због тога су они водили Кримски рат против Русије, да би је зауставили да се не шири даље. Берлински конгрес је показао колико су западне државе биле уједињене против Русије. Ту исту мржњу, наравно не у истој мери, јер Србија није Русија по величини, простору, наоружању, преносили су и на Србију. Нису они мрзели Србе као Србе, него зато што су их сматрали експонентима Русије на Балкану.

*** У тој србофобији Лондон је, чини се, увек предначио?**

- Енглеска никада није имала велико поверење у Србију. Њихови путописци, њихови аутори, дипломати који су долазили овде у оно доба са омаловажавањем су писали о Србима. Признају они понекад да је Србија учинила неке вредне кораке, али увек с дозом страха шта ће се једног дана догодити ако Руси дођу на Балкан.

*** Да ли је у кризи око Крима можда претио нови кримски рат?**

- Не. Срећа је што се Американци сада ангажују на Далеком истоку, угрожене су им позиције на Блиском истоку, Кина постаје озбиљан партнер, и по богатству, и по наоружању, и по економском развоју. Русија се поново подигла, има огроман нуклеарни арсенал који не може да се занемари. Кроз векове је став руских државника, руске спољне и одбрамбене политике био да што даље држи Запад од руских граница. То је мој одговор за Украјину.

*** А шта преостаје нама?**

- Да ћутим и преживимо. Украјина је земља од 45 милиона људи, можда и више. Само што се тамо рађа један русомрзачки и антиправославни осећај унијата и римокатолика, који су почели да хушкају и праве невоље Русима и православнима. Иза тога свакако стоји Запад, Ватикан. Стајао је Ватикан још док је у Кракову почетком XX века столовао кардинал Шептички. То је некада била Русија, он је те крајеве превео у унију.

*** Нејасно је зашто поједини званичници СПЦ хрле у загрљај Ватикану. Писали сте о екуменизму...**

- Ништа не питајте. Написао сам тај чланак у другом времену, данашња ситуација је другачија. Неће наши смести ништа да ураде без Руса, а Руси то неће прихватити.

“ПРИЈАТЕЉСТВО“ ВЕЛИКИХ СИЛА

*** Енглези су нам, кажете, увек били надмени савезник, „све друго само не пријатељи“?**

- Нећу да кажем пријатељи, нису то никада никоме били. Ми се заносимо глупошћу кад тврдимо да су нам велике силе пријатељи. Оне на нас гледају као на нешто што могу да искористе за своје политичке циљеве. И, наравно, за то плаћају, као што су Американци плаћали када је Југославија била искључена из комунистичког блока. Нису ни Руси у том смислу наивни. Стоје словенска осећања, али не у тој мери да би они радили нешто због нас на своју штету. То је урадио цар Николај Други, помогао је Србији, али је донео катастрофу себи, својој породици, династији..

РЕВИЗИОНИЗАМ И НЕМАЧКИ ПЛАНОВИ

*** Поново је западну историографију о Великом рату запљуснуо талас ревизионизма?**

Србија није одговорна за Први светски рат, Вилхелм II је желео да покори читаву Европу

Пише: In memoriam: Драгољуб Живојиновић
петак, 05 фебруар 2016 23:37

- У Немачкој су, одмах пошто је она под притиском, и с тешком муком, потписала Версајски мир, кренули са објављивањем грађе, књигама, говорима, написима у новинама да негирају тврдњу да су они одговорни за рат по члану 231. мировног уговора. Тај ревизионизам се није угасио ни за време Хитлера. Ту ревизионистичку тенденцију у немачкој историографији пореметио је и зауставио Фриц Фишер и његови ђаци. Његов ђак и један од асистената, професор Поге фон Штрадман са Оксфорда, изнео је у реферату на нашем скупу немачке територијалне планове, који су почетком 1914. године практично већ били готови, и показао шта су били немачки ратни циљеви. Вилхелм II је желео да покори читаву Европу.

Мирослав Рајковић

(Вечерње новости)